

**Qorti tal-Maġistrati (Għawdex)
Ġurisdizzjoni Superjuri
Sezzjoni Ġenerali**

**Maġistrat Dottor Brigitte Sultana LL.D., LL.M (Cardiff) Adv. Trib. Eccl.
Melit.**

Illum, il-Ġimgħa, 26 ta' Novembru 2021

Rikors Ġuramentat numru:- 91/2008BS

**Mary Rose Camilleri u b' digriet datat 14 ta' Awwissu 2020 l-atti ġew
trasfużi f' isem Francis sive Frans Camilleri stante l-mewt tal-attriċi
Mary Rose Camilleri**

-vs-

Dr. Michael Vella Haber, Joyce Darmanin u Frances Arpa

Il-Qorti;

Rat ir-rikors ġuramentat tal-attriċi illi ppremettiet:

Illi Ursula Camilleri mietet fis-6 t'April 2006 u rregolat is-suċċessjoni tagħha permezz ta' testament fl-atti tan-Nutar Pullicino tat-28 ta' Mejju 1985 li permezz tiegħu istitwiet bħala werrieta lill-konvenuti;

Illi l-attriċi għal diversi snin irrendiet servigi, kuri u assistenzi lill-imsemmija Ursula Camilleri tul hajjitha, li huma ta' natura u entita' tali li għandhom jiġu retribwiti;

Illi l-konvenuti ġew interpellati biex jersqu għal-likwidazzjoni u hlas tal-imsemmija servigi iżda baqgħu inadempjenti minkejja id-diversi promessi tad-decujus Ursula Camilleri li sejra tikkompsensaha.

Talbet lil dina l-Onorabbli Qorti:

1. Tiddikjara illi l-attriċi rrendiet servigi, kuri u assistenzi lil Ursula Camilleri li għalihom jistħoqqilha kumpens.
2. Tillikwida l-kumpens ġust u xieraq dovut lill-attriċi in linea ta' servigi, kuri u assistenzi resi lill-istess Ursula Camilleri.
3. Tikkundanna lill-konvenuti bħala eredi tal-mejta Ursula Camilleri sabiex iħallsu lill-attriċi is-somma ta' kumpens hekk likwidata.

Bl-ispejjeż, kontra l-konvenuti li huma ngunti minn issa għas-subizzjoni.

Bl-imghaxijiet skond il-liġi.

Rat ir-risposta ġuramentata tal-konvenuti Dr. Michael Vella Haber, Joyce Darmanin u Frances Arpa illi eċċepew:

1. Illi d-domandi attriċi huma totalment infondati fid-dritt u fil-fatt, għaliex mhux minnu illi l-attriċi irrendiet xi servigi, kuri u assistenzi lil Ursula Camilleri illi jimmeritaw illi jiġu kumpensati. Dan għaliex sal-ġurnata stess illi fiha mietet Ursula Camilleri kienet mara indipendenti u kapaċi illi tiegħu hsieb il-bżonnijiet tagħha, kif fil-fatt kienet tagħmel, u qatt u b'ebda mod ma kellha bżonn, jew sabet xi għajnuna mingħand l-attriċi.
2. Illi, mingħajr preġudizzju għall-premess, kull dritt għall-hlas ta' kumpens rigward kwalsiasi servigi illi l-attriċi Mary Rose Camilleri setgħet irrendiet lil Ursula Camilleri, u illi b'xi mod jimmeritaw illi jiġu kumpensati, aktar kmieni mill-1 ta' Ottubru 2003 illum jinsab kolpit bil-preskrizzjoni estintiva ta' hames snin ai termini tal-artikolu 2156(f) tal-Kodiċi Ċivili.

3. Salvi risposti ulterjuri fid-dritt u fil-fatt.

Rat illi b' digriet tal-14 ta' Awissu 2013 din il-Qorti kif dak inhar presjeduta laqgħet it-talba tal-partijiet u ordnat illi l-provi f'din il-kawża jkunu jgħoddu wkoll għall-kawża bin-numru 91/2008.

Rat ukoll illi b' digriet datat 14 ta' Awwissu 2020 l-atti ġew trasfużi f'isem Francis sive Frans Camilleri stante l-mewt tal-attriċi Mary Rose Camilleri.

Semgħet ix-xhieda.

Rat l-atti kollha tal-kawża u d-dokumenti esebiti.

Rat illi l-kawża thalliet għas-sentenza għal lum bil-fakolta' konċessa lill-partijiet sabiex jipprezentaw nota ta' sottomissjonijiet finali.

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-attriċi.

Rat illi minkejja l-fakolta' konċessa lilhom il-konvenuti baqgħu ma pprezentawx nota ta' sottomissjonijiet finali.

Ikkunsidrat

Din hija kawża għall-ħlas ta' kumpens għas-serviġi rezi mill-attriċi lil-oħtha Ursula Camilleri. Is-serviġi allegatament rezi lil Ursula Camilleri baqgħu jiġu hekk rezi sakemm din mietet fis-6 ta' April 2006.

Jirriżulta illi Ursula Camilleri rregolat is-suċċessjoni tagħha b' testment tat-28 ta' Mejju 1985 fl-atti tan-Nutar Paul Pullicino li permezz tiegħu istitwiet lill-konvenuti bħala werrieta universali tagħha.

L-attriċi u l-konvenuti huma lkoll imparentati billi l-konvenuti huma n-neputijiet tal-attriċi. L-attriċi hija waħda minn sebgha ahwa. Tlieta minnhom iżżewġu u marru jgħixu għal rashom waqt illi jirrisjedu fid-dar tal-ġenituri ġewwa l-Qala baqa' erba' ahwa u cioe Anthony, Anselmu, Mary Rose ossia l-attriċi u Ursula. Jirriżulta illi l-attriċi qatt ma ħadmet bi qliegħ fiss u ddedikat ruhha għall-familja fejn kienet tiegħu ħsieb id-dar u

saħansitra tmidd idha fir-raba' tal-familja li kien jieħu ħsiebha huha Anthony Camilleri bl-ġhajna ta' ħutu.

Ursula Camilleri kienet fost l-aħwa l-kbar fil-familja. Jirriżulta illi din għamlet żmien taħdem Malta bi qliegħ fejn matul dan il-perjodu kienet tgħix fid-dar ta' oħtha Carmen Vella Haber u l-familja tagħha. Kien hemm relazzjoni affini hafna bejn Ursula, Carmen u l-familja ta' Carmen.

Ġara illi meta giet nieqsa omm l-aħwa Camilleri, l-attriċi talbet lil oħtha Ursula sabiex din tirritorna lura lejha Għawdex u tgħin fil-familja. Ursula Camilleri għalhekk telqet mix-xogħol u marret lura Għawdex fejn baqgħet tgħix sa mewtha flimkien ma ħutha ġewwa d-dar tal-ġenituri.

Ursula Camilleri ffit illi xejn hadmet bi qliegħ f'ħajjitha u sabiex ma tispicċax mingħajr pensjoni, huha Anselmo kien iħallas il-bolla għal Ursula. Fil-fatt, meta laħqet l-eta' pensjonabbli Ursula kkwalifikat għall-pensjoni minima nazzjonali.

Mill-provi akkwiziti jirriżulta illi x-xogħol tad-dar kien jinqasam bejn l-attriċi u oħtha Ursula. Dan baqa' hekk sakemm saħhet it-tnejn baqgħet tippermetti.

Jirriżulta illi għalkemm għamli għexieren ta' snin jgħixu taħt l-istess saqaf, bejn l-attriċi u oħtha Ursula ma kinitx tirrenja relazzjoni felici. Il-konvenuti, ommhom Carmen Vella Haber u huha Anselmu Camilleri lkoll xehdu illi l-attriċi kienet il-persuna dominanti fil-familja. Jgħidu illi kienet teżercita ċertu kontroll sia fuq ħutha kif ukoll fuq l-amministrazzjoni tal-familja u l-infiq tal-flus.

Dwar l-infiq tal-flus jirriżultaw verżjonijiet kontrastanti għaliex waqt illi l-attriċi xehdet illi Ursula qatt ma kkontribwiet xejn, il-provi juru li Ursula kienet tagħti s-sehem tagħha billi tpoġġi parti mill-pensjoni tagħha fil-but tal-komunita' tal-aħwa bejniethom. Dan isib konferma kemm fix-xhieda ta' Carmen Vella Haber kif ukoll f'dik ta' Anselmu Camilleri. Terga u tgħid Joyce Darmanin esebiet ukoll folji minn notamenti li kienet iżzomm Ursula bħala rendikont tal-flus li din tkun għaddiet mensilment lill-attriċi oħtha għall-bżonnijiet tal-komunita' ta' l-aħwa. Dan ixejjen il-verżjoni tal-attriċi li kienet hi li kienet qegħda tmantni lil oħtha.

Il-verżjoni attriċi tkompli tixxellef u tiddgħajjed f'diversi punti. L-attriċi xehdet illi mindu rritornat lura d-dar Ursula Camilleri kellha bżonn attenzjoni kontinwa u l-attriċi kienet tieħu ħsiebha, tiżbghalha xagħarha, tlibbisha, ssajrilha, tnaddaf u taħsel anki l-ħwejjeg ta' oħtha. Żiedet tgħid illi Ursula Camilleri ġieli kienet tqajjimha matul il-lejl għaliex tkun trid xi te bil-ħalib, inkella tkun trid min iżommilha kumpanija. Billi bdiet titlef mis-saħħa ta' saqajha Ursula Camilleri ġieli anki waqgħet u l-attriċi kienet tkun trid tgħinha lura fis-sodda. Għalkemm l-attriċi tgħid illi ħadet ħsieb ta' oħtha Ursula u li din kellha bżonn ħafna kura u attenzjoni, il-verżjoni tal-fatti kif mogħtja minn diversi persuni li xehdu matul dawn il-proċeduri turi stampa ferm differenti. Filfatt jirriżulta illi Ursula Camilleri, minkejja li mietet fl-eta' ta' disgħa u tmenin sena, baqgħet f'saħħitha sa l-aħħar. Baqgħet ukoll indipendenti, kapaċi li tieħu ħsieb tagħha nnifisha u li tagħmel l-affarijiet tagħha mingħajr il-ħtiegħa ta' għajnuna. Naturalment, l-uniku aċċakk kien dak li għib magħha l-eta' avvanzata li kellha l-istess Ursula Camilleri, altrimenti, ma kienx hemm mard jew problemi fiżiċi li kienu jirrikjedu għajnuna u kura kontinwa kif tipprova tpenġi l-istampa l-attriċi. Tant dan huwa minnu illi kulħadd baqa' skantat meta tħabbret il-mewt tagħha għaliex billi kienet għadha f'saħħitha ħadd ma kien qiegħed jistenna li tmut ħabta u sabta.

Tajjed jingħad ukoll illi mill-provi johroġ ċar illi l-attriċi ma tantx kienet turi rispett lejn oħtha Ursula. Għall-kuntrarju, l-attriċi nisslet ċertu sens ta' biża f'oħtha Ursula fejn din kienet tippreferi toqgħod kwietta ħalli ma tagħtix ħabel lill-oħtha u kien għalhekk li kienet tqatta' ħafna ħin fil-kamra tagħha. Dan isib konferma fix-xhieda ta' diversi persuni qrib ta' l-aħwa Camilleri partikolarment fix-xhieda ta' Anselmu Camilleri illi xehed illi għall-attriċi, Ursula setgħet lanqas biss kienet teżisti u fil-konfront tagħha kienet tgħaddi biss diskors li jniggeż. Jgħid illi lilu wkoll bilkemm kienet tkellmu u meta tgħid xi ħaġa kien ikunu kliem li jweggħa ndirizzat fil-konfront ta' oħthom Carmen u l-familja tagħha. Spjega wkoll illi Carmen Vella Haber kienet importanti ferm għal Ursula għaliex kienet tieħu ħsiebha ħafna inkluż billi toħodha għal xi viżta medika. Saħansitra, Ursula qattgħet diversi perjodi tgħix għand oħtha Carmen u darba minnhom għamlet sena shiħa għand oħtha Carmen li kienet iddur biha u tieħu ħsiebha fl-aspetti kollha. Dwar dan xehdu wkoll il-konvenuti u ommhom Carmen li kkonfermaw kemm kienu jduru b'Ursula u jwassluha għal kull appuntament mediku li kien ikollha. Xehdu wkoll dwar il-fatt illi Ursula ma kinitx libera għewwa darha tant illi lanqas ftit televiżjoni ma

setgħet tara sakemm irrimedjat għal dan Camen Vella Haber billi xtrat sett għal oħtha Ursola u kienet anki tħallas minn butha l-kontijiet għas-servizz tal-Melita cable li kienet tgawdi minnu Ursola Camilleri.

L-aqwa konferma tal-fatt li l-attriċi ma kienetx tieħu ħsieb ta' oħtha Ursola tinsab fix-xhieda tal-attriċi stess fejn din tikkonferma li oħtha Ursola kienet f'idejn Carmen Vella Haber li saħansitra kellha prokura tal-bank ta' oħtha Ursola. Hija l-attriċi stess illi in kontro-eżami kkonfermat li hi qatt ma ħadet ħsieb ta' oħtha u li kull m'għamlet magħha kien li ssajjar borma waħda għal kull min kien id-dar. Żiedet tgħid illi kien biss fl-aħħar ffit granet qabel ma' mietet Ursola illi din feġġilha l-ħruq ta' Sant' Antnin u f'dak il-punt kienet teħtieġ min jidilkilha l-ingwent. Altrimenti, inkluż ukoll iż-żebgħa tax-xagħar u kull haġa oħra li kienet teħtieġ Ursola Camilleri kienu jieħdu ħsieb il-konvenuti u ommhom. Bhal li kieku dan ma kienx biżżejjed, ġie kkonfermat ukoll illi meta mietet Ursola, l-attriċi dderiġiet lil Dun Karm Xuereb sabiex jitlob il-ħlas tal-ispejjeż tal-funeral mingħand oħtha Carmen Vella Haber li fl-aħħar mill-aħħar spicċat ħallset għall-ispejjeż hi stess. Terga u tgħid, l-attriċi lanqas biss attendiet għall-funeral ta' oħtha.

Il-konvenuti jenfasizzaw il-fatt illi tant l-attriċi qatt ma ħadet ħsieb ta' oħtha Ursola illi lanqas biss kienet intebħet li Ursola kienet ħarġet il-ħruq ta' Sant' Antnin. Jgħidu illi kienu huma stess li ntebħu b'dan waqt illi l-konvenuta Joyce Darmanin kienet qegħda tiżba' xagħar Ursola Camilleri u kienu l-konvenuti stess illi sejjħu għat-tabib u ħallsu għall-ispejjeż tal-kura li kienet teħtieġ Ursola. Saħansitra l-konvenuti jirreferu għall-fatt illi l-attriċi lanqas biss riedet issejjaħ għat-tabib bl-iskuża li dan ma kienx it-tabib kuranti tal-istess Ursola.

Għal kull buon fini għandu jingħad illi Charles Mifsud li kien jassisti lill-attriċi fil-kura ta' Anthony Camilleri, u Mary Anne Mercieca, ġara tal-aħwa Camilleri, ikkonfermaw illi Ursola kienet persuna indipendenti u ma kelliex bżonn għajnuna sabiex tagħmel l-affarijiet tagħha.

L-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni

Il-konvenuti eċċepew illi l-azzjoni attriċi hija milquta bil-preskrizzjoni skont l-Artikolu 2156(f) tal-Kap 16 tal-Liġijiet ta' Malta. Id-disposizzjoni

tippovdi illi “l-azzjonijiet għall-hlas ta` kull kreditu iehor li gej minn operazzjonijiet kummercjali jew minn hwejjeg ohra, meta l-kreditu ma jkunx jaqa`, skont din il-ligi jew ligijiet ohra, taht preskrizzjoni aqsar, jew ma jkunx jirrizulta minn att pubbliku” jaqgħu bi preskrizzjoni bl-għeluq ta’ hames snin.

Huwa paċifiku fil-gurisprudenza patria illi talba għall-hlas ta’ servigi tiddekadi bil-preskrizzjoni kwinkwennali anki jekk is-servigi jkunu ġew rezi b’mod kontinwu.

Fis-sentenza tagħha tas-17 ta’ Marzu 2010 fl-ismijiet **Maria Lourdes Brincat vs Giuseppe Brincat et**, il-Qorti Ċivili osservat illi:

“Il-pozizzjoni hija li jekk servigi huma rikonoxxuti, dawn għandhom jigu provvoluti għaz-zmien kollu li fih ġew imwettqa servigi u mhux biss għall-ahhar hames snin. Hija biss jekk ikun hemm l-eccezzjoni tal-preskrizzjoni li l-kuncett ta` l-ahhar hames snin japplika. Dan jirrizulta bl-aktar mod car mis-siltiet li 19 ser jigu ikkwotati mis-sentenza fl-ismijiet Vella Carmelina et vs Borg Anthony nomine, deciza mill-Appell Civili Superjuri fis-16/09/1994 (Vol LXXVIII-II-I-260): L-azzjoni attrici hija għall-hlas ta` kumpens ta` servigi allegatament rezi mill-attrici Carmelina Vella matul numru ta` snin lill-mejjet Anthony Borg imsemmi fl-atti ta` citazzjoni, liema kumpens irid jigi llikwidat minn din il-Qorti. M’hemmx dubju illi għal kreditu ta` din ix-xorta hija applikabbli l-preskrizzjoni ta` hames (5) snin ikkontemplata mill-artikolu 2156(f) tal-Kodici Civili, Kap. 16, u f’dan ir-rigward huwa sufficjenti illi ssir riferenza għas-sentenza ccitata mill-konvenut nomine fil-paragrafu 1(d) tan-nota ta` osservazzjonijiet tiegħu (App. Civ. 23-1-59, “George Portelli vs Nicola Galea”, Vol. XLIII, P.I, p.66); ...

Huwa risaput illi l-preskrizzjoni tisfa interrotta kull darba li d-debitur jirrikonoxxi d-dritt tal-kreditur tiegħu u li kontra tiegħu tkun bdiet timxi l-preskrizzjoni. Huwa risaput ukoll li, fil-kaz li t-terminu tal-preskrizzjoni jkun diga` ddekorra, ir-rikonoxximent tad-debitu jekwivali għal rinunzja għall-effetti tal-preskrizzjoni. Għandu jingħad ukoll illi l-interruzzjoni, kif ukoll ir-rinunzja, għall-preskrizzjoni, jgħawwera ruħhom ukoll meta r-rikonoxximent ma jkunx sar fil-konfront ta` dejn likwidu. Dana jigri meta jkun sar rikonoxximent ta` l-obbligu tal-hlas izda ma jkunx sar rikonoxximent ta` l-obbligu tal-hlas ta` somma ta` flus determinata u specifika. Infatti, huwa accettat fil-gurisprudenza u fid-dottrina, illi rikonoxximent jista` jkun ukoll “illiquidu” kif isejjahlu l-GIORGI . (Ara Kollez. Vol XXXIV – II – 742)”

Il-perjodu ta' preskrizzjoni kontemplat taht l-Artikolu 2156(f) huwa ta' natura estintiva li jekk ippruvat iwaqqa' l-pretensjonijiet attrici fir-rigward ta' kumpens ghal zminijiet li jmorru lura aktar minn hames snin. L-oneru tal-prova f' dan il-każ huwa fuq l-attur illi in difiża għall-eċċezzjoni li jinsab jirrinfaċċja jehtieg jagħmel il-prova illi kien hemm rinunzja jew interruzzjoni tal-preskrizzjoni.

Fil-każ ta' llum jirrizulta illi Ursula Camilleri għamlet biss testament wiehed u minn dan ma jirrizultax illi halliet favur l-attrici xi laxxitu bhala rikonoxximent lejn l-attrici għal servigi li din setgħet irrenditilha. Lanqas ma thalla xi legat remuneratorju.

Wara li qieset il-provi kollha l-Qorti ssib illi ma tirrizulta ebda prova li twassalha sabiex tikkonkludi fuq bilanċ ta' probabilitajiet illi d-decujus Ursula Camilleri aċċettat jew irrikonoxxiet li kienet debitrice tal-attrici għas-servigi rezi lilha. Ghalkemm l-attrici tghid illi ohtha Ursula kienet tghidilha li ser tahseb fiha wara mewtha, mill-atti lanqas ma tirrizulta xi prova ta' wegħda da parti tagħha illi ser tikkompensa lill-attrici għal servigi.

Filkaż ta' llum jidher illi nonostante illi Ursula Camilleri mietet fis-6 ta' April 2006, l-attrici baqgħet passiva sakemm b'rikors tat-2 ta' Settembru 2008 fethet il-kawża ta' llum.

Ferm il-premess, il-Qorti qegħda tilqa' l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni skont l-Artikolu 2156(f) tal-Kap 16 għall-hames snin li jippreċedu t-2 ta' Settembru 2008. Għalhekk kull pretensjoni attrici li tmur aktar lura fiz-zmien mit-2 ta' Settembru 2003 hija milquta bil-preskrizzjoni fit-termini tal-Artikolu 2156(f) tal-Kap. 16.

L-azzjoni għall-hlas ta' servigi

Il-kumpens għal servigi jitnissel mill-fatt illi meta persuna tippresta ruhha u tagħti kura u attenzjoni din tkun qegħda tagħti vantaġġ lill-persuna li tkun qegħda tircievi u tibbenefika minn dawk il-prestazzjonijiet. L-għotja ta' servigi għandha mill-għamla tal-kwazi-kuntratt li fit-termini tal-Artikolu 1012 tal-Kap 16 huwa meqjus bhala "*fatt lecitum u voluntarium*, li

minnu tohrog obbligazzjoni lejn persuna ohra, jew obbligazzjoni tal-partijiet lejn xulxin."

Il-ħlas għal servigi reżi mhuwiex fost l-atti kkontemplati taħt l-Artikolu 1233(1) tal-Kodiċi Ċivili u għalhekk mhux meħtieġa l-prova illi l-wegħda għall-kumpens issir permezz ta' att pubbliku jew skrittura privata.

Huwa ormai prinċipju aċċettat fil-ġurisprudenza nostrana illi kull għamla ta' servigi għandhom jiġu meqjusa bħala li ġew reżi bl-aspettattiva ta' kumpens salv fejn jirriżulta b'mod konklussiv u inekwivoku illi min irrenda s-servigi għamel dan gratwitament u mingħajr speranza ta' kumpens. Dan il-prinċipju huwa rikonoxxut illi japplika anki f'każ fejn is-servigi ġew reżi minn persuna għal ohra li huma mparentati bejniethom.

Fis-sentenza fl-ismijiet **Giuseppina Deidun et vs Emilia Poggi et** deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fis-6 ta' Ottubru 1954 ingħad is-segwent:-

Il-kumpens għal servigi prestati jista' jkun dovut mhux biss "jure actionis", jew meta jkun pattwit, imma wkoll "officio judicis" jew meta c-cirkustanzi juru car illi min ippresta s-servigi kellu l-intenzjoni li jithallas għalihom. Il-prestazzjoni tas-servigi mhix presunta li tkun saret gratuwitament, u l-intenzjoni tal-gratuwita` u r-rinunzja għall-kumpens ma għandhomx jiġu akkolti facilment. U fil-ġurisprudenza recenti, anki għar-rigward tal-parenti, huwa applikabili l-prinċipju li kwalunkwe servigi jiġu ritenuti prestati bi speranza ta' kumpens, jekk ma jikkonkorru c-cirkustanzi tali li jiggustifikaw konkludentement il-gratuwita`, sija pure meta hemm relazzjonijiet ta' parentela. Jekk il-provi juru li, meta ġew prestati s-servigi, min irrendihom ma kellux intenzjoni li jithallas għalihom, ma hemmx lok għall-kumpens.

Dak li hu importanti li għandu jiġi ezaminat, biex wiehed jara għandux ikun hemm kumpens jew le, huwa l-mument meta ġew prestati s-servigi; u c-cirkustanzi sussegwenti ma joperawx retroattivament biex johlqu dritt li ma kienetx intenzjoni tal-partijiet interessati li johlqu.¹

Fil-kawża fl-ismijiet **Ivy Angus vs. Joseph Calleja noe** li kienet deċiża mill- Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fil-15 ta' Frar 1958 kien osservat illi :-

¹ Ara wkoll: **Zammit et vs Vella noe**, Qorti tal-Appell, 1 ta' Dicembru 1958; **Francis Borg vs Carmen Gaffiero et**, Prim'Awla tal-Qorti Ċivili, 28 ta' Marzu 2003; **George Olof Attard vs Bubbly Trading Limited et**, Tribunal Għal Talbiet Żgħar, 11 ta' Marzu 2017

‘Azzjoni għall-hlas ta’ kumpens għal servigi rezi, skont il-kunsens unanimi tal-gurisprudenza nostrali; hija bazata guridikament fuq il-kwazi-kuntratt, u unanimement fuq il-prezunzjoni li min jassoggetta ruhu biex jagħmel servigi lil haddiehor jagħti dak l-istess xogħol bl-iskop li jithallas, ammenokke` ma jkunx għamlu bi skop umanitarju biss, bla ebda hsieb li jkun kompensat, jew li jagħti dak l-istess servizz lil xi persuna tal-familja tiegħu "familiaritatis sive pietatis causa"; fliema l-aħhar ipotesi, min jirreklama s-servigi jrid ibieghed minnu dik l-istess prezunzjoni, li jkollha aktar saħha, sabiex ikollu success fl-azzjoni li huwa jintenta. Certament, l-intenzjoni tas-serventi li jithallas u tal-persuna servuta li tirrikompensa lil min serviha, huma ta’ importanza f’kawzi bħal dawn; kif ukoll mhux ta’ min jittraskura l-istat finanzjarju tant tal-persuna serventi kemm tal-persuna servuta; l-ghaliex, tant mill-punto di vista tal-intenzjoni tar-retribwibbilita`, kemm mill-punto di vista tal-mizura tal-kumpens, dawn il-punti għandhom importanza. Hekk, per eżempju, fil-kaz li persuna abbjenti li tmur minn jeddha ddur b`persuna li taf li hija fqira, il-prezunzjoni li daww is-servigi saru bil-fehma ta’ hlas ma tregix; u mill-banda l-oħra lanqas tista` tigi ndotta l-fehma tar-retribuzzjoni tal-persuna servuta li tkun f`dak l-istat finanzjarju. Jingħad ukoll li, jekk persuna li tigi servuta tkun ta’ fakoltajiet ekonomiċi ristretti, imma mhux tali li tkun indigenti, huwa prezunt li tisserva b`persuna li tkun kuntenta b`retribuzzjoni moderata, u mhux ga tali li tirrendiha ndigenti.

Fis-sentenza fl-ismijiet **Jeanne Borg vs Christian Zammit**, deciza mill-Prim’ Awla tal-Qorti Ċivili fis-27 ta’ Frar 2018, il-Qorti għamlet is-segwenti osservazzjonijiet li huma ta’ siwi għall-kaz ta’ llum. Inghad hekk:

Fl-istat tal-gurisprudenza tagħna kif inhi fil-prezent, hemm presunzjoni juris tantum li kwalunkwe servigi rezi jkunu qegħdin jigu rezi bl-isperanza ta’ kumpens. Min jallega li s-servigi saru b`xejn irid igib provi tajbin bizzejjed biex iwaqqa` l-prezunzjoni li s-servigi ngħataw bi hsieb ta’ hlas.

Dwar il-quantum tas-servigi, tajjeb jingħad illi huwa biss meta ma jkunx miftiehem specifkament x`tip ta’ kumpens ser ikun dovut illi l-Qorti tista` tillikwida tali kumpens arbitrio boni viri jew bl-assistenza ta’ esperti (ara – **Anthony Schembri et vs Aldo Busuttil** – PA - 28 ta’ Mejju, 2003). Fin-nuqqas ta’ ftehim espress dwar il-kumpens li għandu jithallas, il-gurisprudenza tagħna elenkat lista ta’ fatturi li għandhom jittiehdu in konsiderazzjoni meta ssir il-likwidazzjoni :-

- (i) il-grad ta’ qrubija bejn min jaqdi u l-persuna meghjuna

- (ii) *il-frekwenza tas-servigi*
- (iii) *in-natura tas-servigi*
- (iv) *il-kedda, l-inkonvenjent jew it-tbatija biex inghataw is-servigi*
- (v) *il-grad ta` hila jew speċjalizzazzjoni li jkunu esercitati fit-twettieq tas-servigi*
- (vi) *jekk mal-ghoti tas-servigi l-persuna koncernata tkun inkorriet spejjez jew infieq minn tagħha*
- (vii) *il-mezzi tal-persuna li tkun hadet vantagg mill-prestazzjonijiet.*

(ara : Tessie Micallef et vs Lawrence Galea et - 28 ta` April 2011 ; Annunziata Brincat vs Joseph Aquilina noe et - 31 ta` Mejju 2002)

Fil-bicca l-kbira tas-sentenzi, il-kumpens ma jammontax għal somom għoljin (minkejja l-aspettativi ta` l-persuni li jkunu pprestaw is-servigi) peress illi s-servigi kwazi dejjem jinghataw minhabba ragunijiet ta` parentela.

Fis-sentenza li tat fil-11 ta` Dicembru 2003 fil-kawza fl-ismijiet 'Anthony Catania pro et noe vs Maria Agius' din il-Qorti diversament presjeduta rriteniet :-

Dan qed jinghad ghax, bhala regola generali, il-kumpens mogħti jkun, ffit jew wisq, imdaqqs meta l-beneficċjarja tkun marida jew mhux mobbli, b`mod li jkollha bzonn assistenza personali u kontinwa: ara kriterju f`dan is-sens li addottat din il-Qorti fil-kawza "Zammit et vs Farrugia Sacco noe" deciza fit-28 ta` Gunju, 1982.

Fis-sentenza li tat il-Qorti tal-Appell fit-22 ta` Mejju 1989 fil-kawza 'Delicata vs Saliba' inghad illi ghax id-dritt għall-hlas ta` servigi huwa bbazat fuq kwazi-kuntratt mhux fuq kuntratt, il-likwidazzjoni tal-quantum mhijiex relatata biss mal-prestazzjoni ut sic izda trid titqies fil-kuntest ta` fatturi ohra, li ffit jew wisq, inaqqsu r-relazzjoni ekonomika. Għalhekk il-metodologija tal-kalkolu tal-kumpens qatt ma tkun tekwiwoli b`mod aritmetiku il-valur tax-xogħol li jkun sar.

F`sentenza aktar recenti li tat fit-2 ta` Mejju 2016 fil-kawza 'Francis Mizzi et vs Roseann Galea et' il-Qorti tal-Appell, wara li qieset illi kienu prestati servigi estensivi minn zewg persuni b`mod kontinwu lil persuna li kienet bed-ridden akkordat l-ammont ta` €70 fil-gimgha għal kull wahda miz-zewg persuni.

Ikkunsidrat

L-attriċi tistqarr bl-aktar mod skjett illi fid-dinja hadd ma jagħmel xejn għal xejn u għalhekk hi ppretendiet illi għal dak kollu illi għamlet ma' hutha hija għandha tiġi rizarċita adegwatament.

Il-Qorti tosserva illi l-attriċi ma ressqitx provi sodi biex tissostanzja l-verżjoni tagħha dwar in-natura tas-serviġi allegatament reżi minnha lill-oħtha Ursula Camilleri. Kien jispetta lill-attriċi li tressaq provi ċari dwar in-natura u l-frekwenza tas-serviġi li rrendiet lil oħtha. Dan ma sarx u minflok l-attriċi għażlet li tistrih fuq dikjarazzjonijiet generiċi li għamlet hi stess dwar is-serviġi allegatament reżi minnha. Il-verżjoni fornita mill-attriċi giet imxejna mill-provi li ressqu l-konvenuti liema provi huma konkludenti u konvinċenti dwar il-fatt illi Ursula Camilleri kienet indipendenti u li l-attriċi qatt ma kienet ta' spalla, sostenn jew għajnuna għal oħtha. Mill-provi prodotti, din il-Qorti hija tal-fehma illi kwalunkwe serviġi li ġew reżi mill-attriċi, aktarx dawn konsistenti unikament f' tisjir u hasil ta' xi hwejjeġ, ma kinux ta' natura wisq impenjattiva anki għaliex il-hasil tal-hwejjeġ u t-tisjir ma kinux isiru biss għall-benefiċċju ta' Ursula Camilleri iżda għall-benefiċċju tal-aħwa kollha residenti flimkien fl-istess dar. Terġa u tghid jirriżulta wkoll illi l-attriċi ma kinitx tippermetti wisq li wiehed jgħinha. B'żieda ma dan kollu, jirriżulta ppruvat illi Ursula Camilleri kienet tikkontribwixxi finanzjarjament billi mensilment tgħaddi lill-attriċi somma flus sabiex tkopri spejjeż ta' servizzi u ikel, altrimenti kienet thallas minn butha għal kull tip ta' spiza oħra personali li kien ikollha.

Kollox ma kollox, il-Qorti ssib illi minkejja l-pretensjonijiet avanzati minnha, l-attriċi qatt ma pprestat kuri u serviġi tali li jimmeritaw xi kumpens għaliex dak li għamlet m'oħtha kien fil-minimu ndispensabbli u żgur mhux tali li kellha tbaġhti, tagħmel spejjeż minn butha, tagħmel xi saġrifici jew tiċċaħhad personalment.

Decide

Għar-raġunijiet kollha premessi, il-Qorti qegħda taqta' u tiddeċiedi din il-kawża billi waqt illi tilqa' l-eċċezzjonijiet kif dedotti tiċhad it-talbiet attriċi.

L-ispejjeż ta' dan il-proċediment għandhom ikunu a karigu tal-attriċi.

Dr. Brigitte Sultana
Magistrat

Dorianne Cordina
D/Registratur